

Paula Berg

RAJAPOLULLA

Erilainen 50-luku

RAJAPOLULLA

Paula Berg

RAJAPOLULLA

erilainen 50-luku

*Kirjoittaminen on
ajattelua ja etsimistä,
mutta ehdottomasti
myös löytämistä
ja
itsensä ymmärtämistä.*

© 2019 Paula Berg

Kuvitus: Paula Berg kotialbumi, SA- kuva-arkisto

Kustantaja: BoD-Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD- Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-286-743-8

Sisällysluettelo

40 - luku ja levoton raja

- 40-luku oli sodan vuosikymmen myös lapsille s. 11
- Rajanaapuri ja sotakorvaukset s. 13
- Kylmä sota, presidentit ja valvontakomissio s. 19
- Rajan käyntiä talvisodan jälkeen s. 27
- Elämää rajavyöhykkeellä ja vartiolla s. 32
- Levoton raja s. 47
- Karjalan Kannakselta Suursaareen s. 52
- Kuinka toipua sodasta s. 62

50 - luku eteenpäin, hyvä Suomi

- Eteenpäin, hyvä Suomi s. 71
- Miehet puhuivat sodasta s. 82
- Tällä puolella rajaa s. 87
- Tukkapöllyä s. 89
- Vinolipasto s. 91
- Rimpsumekkoja s. 93
- Kitkerälle tuoksuvaa lääketä s. 97
- Kiisselikattila tärkeässä virassa s. 98
- Kuttaperkkaa ja kaurapuuroa s. 100
- Immolan historiaa ja Imatran koski s. 106
- Immolan järvi ja tuoksuvat männyt s. 120
- Sota voi viedä hermot s. 126
- Kupparitäti ja naisten juttuja s. 128
- Pyykkejä huuhdellaan s. 130

- **Musta Saara s. 133**
- **Vauva kuin nukke s. 136**
- **Itsenäisyyspäivänä viinaa otetaan pienistä laseista s.138**
- **Suomen lippuja ja pumpulipalloja s. 142**
- **Asiaa evakoista ja karjalan murteesta s. 147**

Hieno vuosi 1957

- **Nimipäiväkestit ja muita vuoden tapahtumia s. 157**
- **Konnunsuolle kuokkimaan s. 164**
- **Tervatut sukset eivät lipsu s. 168**
- **Loikkarikoira ja metsän kuninkaan rajaloikkaus s. 174**
- **Isoveli valvoo s. 183**
- **Suitsan vartio s. 186**
- **Partiolaiset leirinuotiolla s. 189**
- **Mummola s. 191**
- **Läskisoosi s. 201**
- **Veteraanit kuntoutukseen s. 205**
- **Kiitokset ja onnittelut s. 208**

Lukijalle

Tässä kirjassa kerron rajasta, rohkeudesta, rimpsumekoista ja rintamamiestaloaaveista. 50-luvulla valtion leipä oli kapea, mutta kauneuden vaaliminen toi paljon iloa ja auttoi elämässä eteenpäin.

Isäni siirtyi Kaakkois - Suomen Rajavartioston palvelukseen heti sodan jälkeen vuonna 1944. Siksi elämä rajalla kommunistisen suurvallan naapurissa liittyi 50-luvulla olennaisesti lapsuuteeni.

Miksi kirjoitan? Haluan ihmetellä ja pohtia mitkä tekijät lapsuudessani vaikuttavat siihen millainen olen? Haluan myös kirjoittamisen kautta antaa monille tapahtumille oman hyväksyntäni.

Omalla kohdallani liian vähän tuli kysyttyä vanhemmiltani heidän lapsuudestaan ja elämästään ennen syntymääni. Kuitenkin me kaikki kannamme menneisyyttä mukanaamme koko elämämme ajan. Siksi toivon tämän selvityksen olevan tervetullut omille lapsilleni ja lapsenlapsilleni sitten joskus, kun asia heitä kiinnostaa.

Omien vanhempien, mutta myös isovanhempien historian ymmärtäminen on tärkeä viesti sukupolvien välillä. Ja ehkä tämä perhetarina inspiroi jonkun muunkin kirjoittamaan sukunsa vaiheista ja jättämään sen perinnöksi lapsilleen.

Maailman tilanne 50-luvulla ja muutkin ympäristötekijät, missä lapsi syntyy ja kasvaa vaikuttavat suuresti hänen elämäänsä. Näin olen ymmärtänyt ja näin se tapahtui myös minun

kohdallani. Siksi mukana on myös lyhyt katsaus lähihistoriaa, tuttuakin, mutta tärkeää kerrata.

Monia arkisia tapahtumia kuvailen lapsen kielellä, siten kuin lapsi ne muistaa tai ymmärtää. Kerron vanhemmistani, koska heidän elämänsä 40-luvulla ennen syntymääni antaa luonnollisesti kehyksen omalle elämälleni. Olinhan vanhempieni edustaman sosiaaliluokan tuote ja minun kohdallani se tarkoitti tavallista valtion virkamiesperhettä. Ja kuten isäni niin usein sen ilmaisi, ”valtion leipä on pitkä ja kapea”.

40-luvulla Rauhan sairaalassa Joutsenossa syntyi paljon lapsia. Puhuttiin suurista ikäluokista. Korkea syntyvyys noin 100 000 lasta vuodessa käsitti ajanjakson 1945-1950. Neuvolatoiminta ja lasten rokotukset aloitettiin, samoin kouluruokailu. Äitiyspakkaus kaikkien lasten ulottuville saatiin vuodesta 1949 alkaen. Lisäksi jokaisesta lapsesta alettiin maksamaan lapsilisää. Näin valtio auttoi lapsiperheitä erilaisin toimin.

Ehkä omaa lapsuuttaan tulee muisteltua vaaleanpunaiset lasit silmillä. Ehkä tulee torjuttua mielestään ikävät asiat tai kaunisteltua niitä, mutta kuitenkin uskon, että varhaislapsuudenkin välähdyksen omaiset muistot ovat tärkeitä. Jo hyvin pienenä lapsi ymmärtää monia asioita, ilman, että kukaan hänelle niitä selittää. Myös sellaisia asioita, joista ei puhuta ja jotka ovat ns. aikuisten juttuja. Lapsen silmin asiat elävöityvät ja jokin tapahtuma voi säilyä lapsen mielessä läpi elämän. Aikuisena muistot löytävät paikkansa. Palaset lokahtavat kohdalleen. Huomaat ymmärtäväsi itseäsi, elämää tai vanhempiasi paremmin.

Oliko ennen kaikki paremmin, vaikka ei ollut älypuhelimia, vaihdepyöriä, surffilautoja, laskettelurinteitä, eikä aavistustakaan ulkomaan matkoista, merkkipaateista tai printatuista t-paidoista. 50-luvulla äiti tai naapurin täti ompelivat tai kutoivat vaatteemme. Tytöt olivat tyttöjä mekoissaan ja pojat poikia

poikien vaatteissa. Naiset eivät käyttäneet legginsejä, hupparihousuja tai T-paitoja, vaan mekkoja, hattuja ja esiliinoja. Miesten puvut olivat väljiä ja paidat napitettavia kauluspaitoja. Emme tienneet mikä on pizza tai hampurilainen. Ruoka laitettiin kotona niistä tarvikkeista, mitä oli saatavana. Puhelimia ei vielä ollut monessakaan perheessä. Televisiot ja jääkaapit yleistyivät kodeissa vasta 50-luvun lopulla.

Hula hula- vanne villitys Amerikasta saavutti Suomen 50-luvulla.

40-luku ja levoton raja

Itäraajalla tilanne oli sekava.
Neuvostoliiton hyökkäyskin
oli mahdollinen ja sitä
pelättiin. Samoin pelättiin
miehitystä. Viron kohtalo
kosketti Suomea kovin
läheltä.

Neljäkymmentäluku oli sodan vuosikymmen myös lapsille

Minun syntyessäni noin viisi vuotta oli kulunut siitä, kun jatkosodan ja Lapin sodan viimeiset taistelut olivat takana ja vanhempani olivat palanneet sodasta. Isäni soti Karjalan kannaksella ja Suursaarella. Äitini toimi lääkintälottana Viipurissa, Suomenlinnassa, Suvilahdessa ja Karhumäessä.

Oliko mahdollista viidessä vuodessa unohtaa sota? Oliko sota muuttanut ne ihmiset, jotka olivat sinne joutuneet? Oliko muistaminen taakka vai oliko sota-aika myös jännittävää aikaa? Kuinka elämä lähtee eteenpäin sotavuosien jälkeen? Mistä aloittaa, kun kaikesta on pulaa, asunnoista, ruoasta ja päivittäisistä tarvikkeista? Mistä löytyy työpaikka ja minne asettua? Elämä jaksotettiin, tapahtumiin ennen sotia ja sotien jälkeen. Kaikki täytyi ikäänkuin aloittaa alusta. Lähes jokaisessa perheessä oli oma sotahistoriansa, joka liittyi siihen, kuinka sota kosketi kutakin perhettä.

Monet lapset joutuivat elämään epävakaaassa ja ajoittain lähes kaaottisessa yhteiskunnassa. Tilanne perheissä saattoi olla räjähdysaltis ja lapset joutuivat ennakoimaan tilanteita, olemaan ”näkymättömiä”, jos tilanne niin vaati. Ehkä lapset tukivat toisiaan, mutta varmaa oli, että lapset joutuivat tukemaan vanhempiaan.

Ymmärtääkseni nuoret ihmiset olivat kuitenkin positiivisella mielellä sodan päättymisen johdosta, puutteesta huolimatta. Rakastuttiin, laitettiin kotia, käytiin työssä ja lapsia syntyi. Yritettiin elää tavallista elämää ja pärjätä.

Uskottiin tulevaisuuteen, mutta paljon oli yhteiskunnassa ongelmia. Oli huolehdittava evakkojen uudelleen asuttamisesta. Oli huolehdittava sotainvalideista, sotaorvoista, sotalapsista, leskistä ja sotaveteraaneista. Sodan aiheuttamat mielenterveysongelmat monesti haluttiin salata. Niitä ei tunnistettu sairaudeksi. Alkoholi auttoi miehiä hetkellisesti, mutta tuhosi perheet.

Rajanaapuri ja sotakorvaukset

Suomella oli ja on yli 1300 kilometria yhteista valtion rajaa kommunistisen suurvallan kanssa. Elämä suurvallan kainalossa ei ole ollut helppoa, mutta maantieteelliselle sijainnillemme emme voineet, emmekä edelleenkään voi mitään. Sen kanssa on elettävä.

Neuvostoliitto halusi turvata Leningradin puolustuksen ja vaati -1939 syksyllä käytyjen neuvottelujen pohjalta Suomelta alueluovutuksia. Näihin ehtoihin Suomen oli vaikea suostua. Ajateltiin, ettei Neuvostoliiton kaltainen suuri valtio hyökkäisi pienen rauhaa rakastavan maan kimppuun, mutta toisin kävi. Neuvostoliitto aloitti talvisodan marraskuun viimeinen päivä 1939. Talvisodan rauhanehtojen mukaan Suomi joutui luovuttamaan Karjalan, alueita Sallasta, Petsamosta ja saaria Suomenlahdella. Hankoniemi jouduttiin vuokraamaan Neuvostoliitolle merisotilaalliseksi tukikohdaksi 30 vuodeksi. Vuokra-aika kuitenkin supistui vajaaksi kahdeksi vuodeksi poliittisen tilanteen muuttuessa ja jatkosodan alettua.

Suomen kohtalo oli jo sinetöity ennen talvisotaa, kun Stalin ja Hitler kirjoittivat ns. Molotov- Ribbentrop-sopimuksen 23.8.1939. Sopimuksen lisäpöytäkirjassa sovittiin etupiireistä, jossa Suomi, Viro ja Liettua kuuluisivat Neuvostoliiton etupiiriin. Se tarkoitti, että Saksa ja Neuvostoliitto pystyivät ilman toisensa uhkaa laajentamaan alueitaan. Näin ollen Neuvostoliitto aloitti ky. sopimuksen nojalla ja Saksan myötämielisen puolueettomuuden turvin talvisodan. Talvisota päättyi alueluovutuksiin Neuvostoliitolle.

Suomen kansa oli kokenut järkytyksen, kun 13. maaliskuuta 1940 talvisodan päätyttyä ulkoministeri Väinö Tanner ilmoitti radiossa uskomattomalta tuntuvan uutisen, koko Karjalan menetyksen. Tämä oli niin vaikea pala suomalaisille, että jatkosotaan lähdettiin, ehkä tyhmänkin rohkeasti hakemaan hyvitystä talvisodan menetyksistä ja lopullista ratkaisua Suomen rajaturvallisuuskysymykseen. Talvisodan rauhanehdot toivat monen mieleen ajatuksen, että menetetty alue oli vain lainassa, joka täytyi ottaa takaisin.

Kuva: Viipurin Linna SA-kuva

Kun 25.6.1941 neuvostovoimat pommittivat maata, katsottiin jatkosota alkaneeksi. Nyt kuitenkin tilanne oli erilainen, kuin talvisodan aikana. Suomen asema sotaa käyvänä maana oli edelleen heikko, joten Suomi liittoutui Saksan kanssa. Ja kuten myöhemmin on selvinnyt, Suomi liittoutui historian julmimman hallinnon kanssa. Suomi halusi suuntautua länsivaltoihin ja saada sieltä tukea, mutta mitään hyviä tai parempia vaihtoehtoja ei ollut tarjolla. Yhteistyö Saksan kanssa houkutteli, koska Suomi tarvitsi aseita ja viljaa. Mikäli Suomi ei olisi liittoutunut Saksan kanssa, niin todennäköisesti Hitler olisi kuitenkin käyttänyt Suomea taistelutantereena omiin tarkoituksiinsa.

Suomi halusi Karjalan ja muut menettämänsä alueet takaisin, mutta hävisi jatkosodan. Tätä tilannetta Neuvostoliitto hyödynsi sumeilematta. Sotakorvausvaatimukset olivat valtaisan. Ja ne oli maksettava ajallaan. Lännestä katsottuna Suomen tilanne näytti toivottomalta.

Presidentti Ryti totesi puheessaan: " Nämä ehdot tuhoavat itsenäisyytemme. Sen pahempaa ei voi tulla".

Hallituksen mielipide oli: "Suuret sotakorvaukset johtaisi maan taloudellisen kantokyvyn murtumiseen ja sitä kautta samaan lopputulokseen, kuin antautuminen ja maan miehittäminen". Mutta Suomi selvisi.

Talvisodan rauhansopimuksen ehdoista Neuvostoliitto piti tiukasti kiinni. Lisäksi Porkkala jouduttiin vuokraamaan Neuvostoliitolle sotilastukohdaksi. Sopimukseen kuului myös saksalaisten joukkojen ajaminen pois Suomen kamaralta ja riisuminen aseista, josta seurasi Lapin sota.

Talvisota	30.11.1939- 13.3.1940
Välirauha	13.3.1940 - 25.6.1941
Jatkosota	25.6.1941 - 15.9.1944
Lapin sota	15.9.1944 – 27.4.1945

19 syyskuuta 1944 allekirjoitetussa välirauhansopimuksessa on vaatimus lakkauttaa Neuvostoliitolle vihamielisiksi koetut järjestöt.

Sopimuksen artiklassa todettiin: ”Suomi sitoutuu heti hajoittamaan kaikki sen alueella toimivat hitleriläismieliset (fascisminluontoiset) poliittiset, sotilaalliset ja sotilaallisluntoniset, samoin kuin muutkin järjestöt, jotka harjoittavat Yhdistyneille Kansakunnille ja erityisesti Neuvostoliitolle vihamielistä propagandaa, sekä vastaisuudessa olemaan sallimatta tämäntapaisten järjestöjen olemassaolo.”

Artiklan tulkinta oli mutkikasta, sillä yksiselitteisesti se ei määritellyt mitä kaikkia järjestöjä kyseinen lakkauttaminen koski. Fasismi määritettiin Suomessa eri tavoin kuin Neuvostoliitossa, jossa se stalinistisessa hengessä viittasi kaikkiin neuvostojärjestelmää vastustaviin tahoihin. Sopimuksesta johtuen Lotta-Svärd - ja Suojeluskuntajärjestö lakkautettiin noin 420. muun rekisteröidyn järjestön ohella.

Kun Porkkalaan, lähelle pääkaupunkia perustettiin Neuvostoliiton sotilastukikohta, oli Suomen itsenäisyys hiuskarvan varassa, mutta Suomella ei ollut muuta mahdollisuutta, kun taipua Neuvostoliiton vaatimuksiin. Tukikohta oli Suomelle nöyryytys ja turvallisuusriski, kun valtio, jonka kanssa oli sodittu viisi vuotta toi aseensa ja sotilaansa Suomen maaperälle. Pääkaupungin keskeiset rakennukset olivat mahdollista tuhota yhdellä tykinlaukauksella, jos Neuvostoliitto niin halusi.

Tässä kirjassa kerron rajasta, rohkeudesta, rintamamiestalo-
haaveista ja rimpsumekoista. Lapsi muistaa ja muistikuvat
kulkevat tarinan rinnalla. 50-luvulla valtion leipä oli kapea, mutta
tulevaisuuteen uskottiin. Sodan käyneet miehet puhuivat, mutta
lotat vain kuiskaten. Katsaus lähihistoriaan selventää Stalinin kei-
not rajalinjan määrittämisessä ja kuinka arki sujui rajalla suur-
vallan naapurissa. Perhetarina kertoo myös kuinka kauneuden
vaaliminen tuo iloa arkeen ja auttaa elämässä eteenpäin.

Liian vähän tuli kysyttyä vanhemmiltani heidän
lapsuudestaan, siksi toivon tämän kirjoituksen
olevan tervetullut lapsilleni sitten, kun asia
heitä kiinnostaa. Ja ehkä tämä perhetarina in-
nostaa jonkun muunkin kirjoittamaan sukunsa
vaiheista ja jättämään sen perinnöksi lapsilleen.

ISBN: 978-952-286-743-8

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi